

УДК (341.01+340.141):340.132.6:341.645
DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v105.2025.2>

М. Р. Аракелян, А. Е. Мایلунц

РОЛЬ ДОГОВІРНИХ НОРМ ТА НОРМ-ПРИНЦИПІВ У ТЛУМАЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА МІЖНАРОДНИМИ СУДАМИ

Постановка проблеми. Одним з основних завдань діяльності міжнародних судових та квазісудових органів є тлумачення міжнародного права. Таке тлумачення може стосуватися як договірних, так і звичаєвих норм. При цьому, норми міжнародних договорів нерідко використовуються для тлумачення міжнародних звичаїв, а тлумачення норм-принципів почасти неможна відрізнити від тлумачення міжнародних звичаїв. Вони існують в органічному взаємозв'язку і тлумачаться в світлі одне одного. Встановлення характеру і особливостей такого тлумачення становить велику і багатогранну тему для наукового дослідження.

Метою дослідження є встановлення ролі міжнародних договірних норм та норм-принципів при тлумаченні міжнародного звичаєвого права міжнародними судовими та квазісудовими органами.

Стан опрацювання проблематики. Техніки тлумачення міжнародних звичаєвих норм міжнародними судами доволі добре досліджені в іноземній юридичній науці. Можна виділити роботи Й. Дінштейна, П.Г. Штаубаха, В. Цевеклоса. Водночас, тематика тлумачення міжнародних звичаїв за допомогою норм міжнародних договорів та норм-принципів ще не була предметом безпосереднього дослідження у вітчизняній юридичній науці.

Виклад основного матеріалу. В практиці міжнародні судові та квазісудові інституції почасти звертаються до тлумачення звичаєвих норм за аналогією з договірними нормами та нормами-принципами. Так, відповідно до висновків Комісії міжнародного права ООН (далі – КМП ООН) щодо ідентифікації міжнародного звичаєвого права, норми, що містяться в договорах, можуть сприяти визначенню існування звичаєвих норм [1]. Однак, судячи з судової практики, норми, що не є нормами міжнародного звичаєвого права, також застосовуються для тлумачення норм звичаєвого права.

Використання звичаєвих норм для тлумачення договорів є звичайною справою для міжнародних судів. Наприклад, в справі щодо острова Ян-Маєн Міжнародний Суд Організації Об'єднаних Націй (далі – МС ООН) висловив думку, що стаття Конвенції про континентальний шельф 1958 року повинна тлумачитися з посиланням на звичаєве право [2]. Для здійснення такого тлумачення, вони, зазвичай, покладаються на третю частину статті 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, відповідно до якої, поряд з контекстом враховуються «будь-які відповідні норми міжнародного права, які застосовуються у відносинах між учасниками». В більшості випадків, це правило застосовується для посилання на практику міжнародних та внутрішньодержавних судів, юридичну літературу та принципи міжнародного права [3].

Виходячи з текстуального аналізу положень статті 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, слід вважати, що вона є частиною центрального правила щодо тлумачення договірних положень відповідно до звичайного значення слів в їхньому контексті та в світлі об'єкта та цілей. Окрім того, контекст пункту (с) частини третьої статті 31 дозволяє визначити, що саме для визначення звичайного значення термінів і слід брати до уваги будь-які відповідні норми міжнародного права, що застосовуються у відносинах між сторонами. Як відзначає В. Цеквелос, «стаття 31(3)(с) розширює семантичне поле положень Конвенції» [5, с. 651]. Прикладом цього може бути звернення суб'єкта тлумачення до використання того ж самого терміну в іншому договорі між сторонами та виведення з цього конкретного розуміння цього терміну.

По-друге, систематичне тлумачення може застосовуватися в значенні тлумачення норми на тлі системи права, частиною якої вона є. Як відзначав МС ООН, «норма міжнародного права, як звичаєва, так і конвенційна, не існує у вакуумі, вона діє у зв'язку з фактами та в контексті ширшої мережі правових норм, частину яких вона становить» [6]. В залежності від порядку його застосування, за допомогою систематичного тлумачення можна або прийти до основного значення слова, або вивести це тлумачення з інших принципів чи норм, які можуть виходити за межі результату. Друге значення суттєво відрізняється від змісту статті 31(3)(с), що посилається на використання відповідних норм щодо тлумачення в звичайному значенні контексту, об'єкта та цілей. Важливо відзначити, що ця стаття згадує «будь-які», але не всі релевантні норми, що діють між сторонами, тобто для цілей тлумачення слід посилатися на норми в цілому. При такому підході застосуванню підлягають систематичні аргументи, що полягають в розміщенні норми в ширшій системі та контексті міжнародного права [7, с. 156].

Інше значення систематичного тлумачення можна знайти в практиці міжнародного арбітражу у справі Джорджа Пінсона, де арбітражна палата відзначила, що кожний договір може вважатися таким, що відображає загальні принципи міжнародного права в усіх тих питаннях, де не використовуються ясно виражені терміни [8]. Це суттєво відрізняється від позиції, відповідно до якої для встановлення значення термінів використовуються інші норми. Натомість, пропонується певна форма подолання прогалин. І хоча позиція міжнародного арбітражу у справі Пінсона, ставить звернення до загальних принципів права в залежність від ясного вираження питання в конвенційних нормах, систематичне тлумачення або інтеграція також підтримують інкорпорацію зовнішніх норм та їхнє застосування до справи, навіть за відсутності безпосередньої відсилки. Тут питання полягає в тому, що застосування систематичного тлумачення може становити порушення зобов'язання з добросовісного тлумачення. Як вірно зазначає Дж. Морено-Лакс, «стаття 31(3)(с) Віденської конвенції повинна розглядатися як правило тлумачення, а не як джерело права, що застосовується» [9, с. 922].

Нарешті, систематичне тлумачення чи інтеграція також розглядаються як такі, що прирівнює тлумачення до подолання конфліктів між правовими нормами [10, с. 208]. Прикладом такого підходу є практика ЄСПЛ, що посилається на гармонізацію, хоча, строго кажучи, холістичне тлумачення частини третьої

статті 31 виходить за межі того, що прямо приписується цієї статтею. Як пише В. Цевелкос, Конвенція отримує переваги міжнародного права шляхом поглинання нормативних елементів, які, хоча і відсутні в недосконалому тексті, є компліментарними та необхідними для ефективного застосування її норм [5, с. 650].

Це означає, що застосування договірних норм для тлумачення звичаєвих може виконувати чотири основних функції, всі з яких можуть бути описані в термінах систематичного тлумачення, а саме:

- вони можуть допомогти у визначенні звичайного значення термінів;
- їх можна використовувати як знаряддя для побудови систематичних аргументів;
- інші норми можуть застосовуватися для подолання прогалин;
- інші норми можуть використовуватися як знаряддя для вирішення нормативних конфліктів.

Хоча міжнародний звичай, відповідно до статті 38 Статуту МС ООН, є окремим джерелом міжнародного права, він існує в тісному взаємозв'язку з іншими джерелами. Це очевидно випливає з висновків КМП ООН з визначення міжнародного звичаєвого права, відповідно до яких «різні матеріали, інші, ніж першочергові свідчення існування практики, що визнається в якості права (та підтриманої *opinio juris*), можуть розглядатися в процесі визначення існування та змісту норм міжнародного звичаєвого права»...» наприклад, договори, резолюції міжнародних організацій та міжурядових конференцій, судові рішення (як національних так і міжнародних судів), дослідження вчених [1].

До цього Комісія додає, що такі тексти можуть сприяти збору, синтезу та тлумаченню практики, що є релевантною для ідентифікації міжнародного звичаєвого права, та яка може надати точні формулювання для дослідження її елементів. Так, відповідно до емпіричного дослідження С.М. Чоя та М. Гулаті, договори найчастіше використовуються як матеріали для ідентифікації звичаєвих норм, які здатні кристалізувати чи навіть створювати звичаєві норми [11, с. 17]. Договори, що кодифікують звичай, який вже існував, позначають як декларативні, а той факт, чи декларативні договори визначають звичаєве право визначається аналізом преамбули договору та дослідження його *travaux preparatoires* щодо наміру сторін [12, с. 360–363]. Більшість договорів, однак, потрапляють в категорію частково декларативних договорів, що означає, що частина їх положень є відображенням звичаїв, а частина – ні.

Водночас, враховуючи те, що договори та звичаї походять від двох різних процесів правотворчості, договори не поглинають міжнародне звичаєве право навіть коли кодифікують його [13, с. 92]. Це означає, що при кодифікації звичай нікуди не зникає та продовжує існувати паралельно з договором. Це підкреслив, в тому числі, МС ООН у справі Нікарагуа, коли відзначив, що «навіть якщо норма договору та звичаєва норма, що є застосовними в даному спорі, мали б абсолютно ідентичний зміст, це не створювало б для суду причини вважати, що застосування договірної процедури обов'язково позбавляє окремої застосовності звичаєвої норми» [14]. МС ООН також відзначив, що звичай продовжує застосовуватися навіть між державами, що є сторонами договору. Це означає, що хоча ці два поняття є різними за природою, вони можуть бути ідентичними по суті.

Можна говорити і про те, що договори можуть допомогти кристалізуватися звичаям, що виникають, де кристалізація означає, що звичай перебував у стадії формування станом на момент підписання договору, але пізніше все ж набув обов'язкової сили. Також договори можуть створювати звичаї у випадках, коли положення було створено в процесі розробки договору, а пізніше його стали дотримуватися навіть держави, що не є сторонами відповідного договору [15, с. 100].

Відповідно до висновків КМП ООН, всі три типи договорів можуть застосовуватися для цілей ідентифікації міжнародного звичаєвого права. Однак, як вказує та ж таки Комісія, слід проводити розрізнення між застосуванням поведінки держав щодо договорів як практики держав, та застосуванням договорів як відображення міжнародного звичаєвого права, де фактичне положення договору розглядається як таке, що містить звичаєву норму [1].

Використання договорів до того, що можна визначити як тлумачення норм міжнародного звичаєвого права, можна поділити на дві категорії:

- 1) використання положень договору для тлумачення міжнародного звичаєвого права;
- 2) використання елементів договору для тлумачення міжнародного звичаєвого права.

В справі Нікарагуа МС ООН встановив зв'язок між договорами та звичаєм, та відзначив, що «хоча суд не має юрисдикції для розгляду документу, який застосовується до спору, він, тим не менш, може розглянути те яке світло він проливає на міжнародне звичаєве право» [14]. Це твердження було зроблене в контексті оцінки питання про те, чи може правомірна реалізація третьою державою права на самооборону залежати від запиту держави, що зазнала нападу. Розглянувши положення Статуту Організації Американських Держав та Договору про взаємодопомогу між ними, Суд зробив висновок, що не існує норми, яка б дозволяла здійснення колективної самооборони без попереднього запиту від атакованої держави. В цій справі міркування Суду стали формою тлумачення. Суд дійшов висновку, що «в міжнародному звичаєвому праві як в цілому, так і зокрема в міжамериканській правовій системі, відсутня норма, що дозволяла б здійснення колективної самооборони за відсутності запиту від держави, що розглядає себе як жертву нападу» [14]. Іншими словами, суд тут вдався до систематичного тлумачення з метою подолання прогалини в праві.

Інший приклад такого підходу дає консультативний висновок МС ООН щодо ядерної зброї, в якому було підняте питання про припустимість застосування чи погрози застосування ядерної зброї. Спірність питання пояснювалася відсутністю в міжнародному гуманітарному праві, в тому числі, в звичаєвому, норм, що стосувалися б ядерної зброї. Щодо цього суддя Ж. Гійом вказав у своїй особливій думці, що правила щодо *jus ad bellum*, зокрема ті, що містяться в статті 51 Статуту ООН, можуть слугувати для роз'яснення *jus in bello* в конкретній справі [16]. Відповідаючи на питання про ступінь, в якому застосування чи погроза застосуванням ядерної зброї були дозволені в міжнародному праві, суддя Гійом, роз'яснюючи позиції, що були викладені в основному тексті консультативного висновку, підкреслив, що з урахуванням змісту статті 51 Статуту ООН, відповідно до якої ніщо

не повинно підривати право держав на самооборону, застосування ядерної зброї дозволяється. Суддя Гійом також висловив думку, що звичаєві норми міжнародного гуманітарного права доповнюються з посиланням на норми щодо супутньої шкоди, яку можуть спричинити напади на військові цілі, що викладені в Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій. З цього випливало, що єдиною заборонаю в міжнародному звичаєвому праві була заборона застосування зброї, що не розрізняє між цивільними та військовими цілями, що, як вважав Гійом, не обов'язково стосувалося ядерної зброї.

В обох розглянутих справах можна помітити прогалину в праві, для подолання якої застосовувалися техніки тлумачення. В першій справі звичаєві норми щодо самооборони доповнювалися вимогами щодо запиту відповідно до документів Організації Американських держав, а в другій справі йшлося про те, що міжнародне звичаєве право не забороняє застосування чи погрози застосуванням ядерної зброї. В обох випадках відповідь шукали за межами міжнародного звичаєвого права як такого чи його елементів. Були відсутні згадки практики держав та *opinio juris*, натомість міркування концентрувалися на спробі уточнення чи роз'яснення, що полягали більше в тлумаченні, ніж в простому прочитанні звичаєвих норм.

Звернемося тепер до можливості застосування загальних принципів права для тлумачення норм звичаєвого права. Може здатися, що загальні принципи не відіграють жодної ролі в ідентифікації міжнародного звичаєвого права, однак фактично посилання на них доволі часто зустрічаються на практиці. Однак, слід проводити різницю між загальними принципами та звичаєм. Посилання на принципи в практиці міжнародних судів подекуди створює плутанину, адже неясним залишається чи йдеться до основоположні принципи міжнародного права, або ті, що належать до конкретної галузі міжнародного права, або про загальні принципи права, що визнаються цивілізованими народами (як це зазначено в статті 38 Статуту МС ООН). Останні в свою чергу визначаються або з посиланням на принципи внутрішньодержавного права, наприклад, щодо міркувань гуманності чи принципи, які походять з міжнародних відносин, або загальні передумови, що лежать в основі різних норм права, які виражають основні якості правової матерії самої по собі [17, с. 139].

Слід зважати на відсутність загальновизнаного визначення принципів, через що їхній аналіз часто проводиться через призму звичая [18, с. 54]. Це особливо помітно у випадку судів *ad hoc*, які проголошують своєю метою виявлення міжнародного звичаєвого права станом на певний період часу. Однак, фактично таке виявлення відбувається шляхом оцінки внутрішнього законодавства держав, а не практики держав, з метою виявлення спільного знаменника у визначенні певних термінів, понять та норм.

Зв'язок між загальними принципами та звичаїв впливає не тільки з практики судів, але й активно дебатуються в літературі, в якій пропонується широке розуміння міжнародного звичаєвого права [19, с. 23]. Змішання цих двох категорій походить, як уявляється, з ранньої практики ППМП. Наприклад, в справі паро-плава «Лотус» Палата відзначила, що «правила обов'язкові для держав походять з їхньої власної свободної волі так, як вона виражена в конвенціях чи звичаях, що загалом визнаються такими, що виражають принципи права» [20].

Відсутність чіткого розрізнення простежується і в недавній практиці МС ООН, який, як уявляється, переглянув зміст деяких загальних принципів міжнародного права як проявів звичаєвого права [21, с. 105–108]. Відсутність чіткого розрізнення можна побачити навіть в деяких висновках КМП ООН, яка вказувала, що «норми звичаєвого міжнародного права...можуть позначатися як принципи через їхній більш загальний та більш фундаментальний характер» [1]. Іншими словами, визнається, що загальні принципи можуть мати звичаєве походження (навіть враховуючи те, що міжнародне звичаєве право є частиною загального міжнародного права), що відрізняється від звичайних звичаєвих норм вищим рівнем абстракції [22, с. 13].

Виходячи з розглянутих справ, можна зробити висновок, що загальні принципи права застосовуються переважно в напрацюванні систематичних аргументів щодо того, що становить звичаєву норму. Наведемо ще один приклад того як застосовується систематичне тлумачення. У справі Чеа та Сампана Палата НПСК вказала, що загальні принципи права можуть допомогти у визначенні елементів міжнародного злочину коли цей злочин визнається таким, що врегульований звичаєвим правом [23]. Розглянувши законодавство різних держав, Палата дійшла висновку, що суб'єктивна сторона вбивства як злочину проти людяності включає в себе непрямий умисел. Оголосивши про це, і таким чином здійснивши системне тлумачення елементів складу злочину, Палата також розглянула законодавство держав та дійшла висновку, що в більшості випадків непрямий умисел розглядається як різновид суб'єктивної сторони та виявила, що для вбивства як злочину проти людяності непрямий умисел міг розглядатися як елемент складу злочину до 1975 року.

Отже, судді можуть покладатися на систему норм в цілому для встановлення звичаю. Наприклад, у справі Тадіча, розглядаючи питання присвоєння поведінки держави, та досліджуючи відповідний стандарт, встановлений у справі щодо Нікарагуа (тобто тест ефективного контролю), Апеляційна палата відзначила, що «перша підстава, з якої тест справи Нікарагуа як такий може вважатися непереконливим, ґрунтується на самій лозіці всієї системи міжнародного права щодо відповідальності держав» [24]. Також палата відзначила, що «весь корпус міжнародного права щодо відповідальності держав базується на реалістичній концепції підлеглості, що не зважає на правові формальності та спрямовується на забезпечення того, аби держави, які передають деякі свої функції фізичним особам чи групам фізичних осіб, відповідали за їхні дії, навіть якщо ці дії суперечать раніше наданим інструкціям» [24]. Така ж сама логіка застосовується до питання тесту належного контролю. В цілому, аргумент, що навела Апеляційна палата, як уявляється, збігається з телеологічними міркуваннями, спрямованими на демонстрацію того що тест ефективного контролю відповідає цілій системі міжнародної відповідальності. Також Апеляційна палата дослідила практику держав та *opinio juris* для того, аби продемонструвати, що тест ефективного контролю не є укорієним в практиці. Однак, це було зроблено лише в подальшому шляхом наведення додаткових аргументів.

Таким чином, систематичне тлумачення може застосовуватися для визначення значення термінів, для розбудови систематичних аргументів, для подолання прога-

лин у праві та розв'язання конфліктів між правовими нормами. Договори можуть розглядатися як кодифікація чи вираження звичаю, однак вони також можуть допомагати у визначенні норм звичаєвого права. В деяких справах вони використовувалися у спосіб, що виходив за межі простого тлумачення, зокрема для формування змісту звичаєвих норм.

Висновки. Міжнародні судові та квазісудові органи активно застосовують норми міжнародних договорів та норми-принципи для тлумачення міжнародних звичаїв. Зокрема, вони застосовуються для тлумачення окремих термінів та для подолання прогалин в міжнародних звичаїв. Хоча договори почасти кодифікують звичаї, вони не поглинають їх, і можуть застосовуватися для тлумачення подібних звичаєвих норм. Норми міжнародних договорів та норми принципи слугують напрацюванню систематичних аргументів щодо того що становить собою звичаєву норму. Найбільш поширеним методом, що дозволяє дійти до таких висновків, є метод системного тлумачення, коли норми-звичаї тлумачаться як частина системи міжнародного права, що складається також з договірних норм та норм принципів.

Література

1. ILC. UN Doc A/73/10. Draft Conclusions on Identification of Customary International Law, with Commentaries. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_13_2018.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
2. Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v Norway) (Merits). URL: <https://www.icj-cij.org/case/78> (дата звернення: 10.11.2024).
3. ICJ Rep 38. URL: <https://www.icj-cij.org/case/78> (дата звернення: 10.11.2024).
4. ILC. Report of the Study Group, Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law: Conclusions' UN Doc A/CN. 4/L. 702 (18 July 2006). URL: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l702.pdf (дата звернення: 10.11.2024).
5. Tsekvelos V. The Use of Article 31(3)(c) of the VCLT in the Case Law of the ECtHR: An Effective Anti-Fragmentation Tool or a Selective Loophole for the Reinforcement of Human Rights Teleology? Between Evolution and Systemic Integration. *Michigan Journal of International Law*. 2010. No 31. P. 621–690.
6. Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 Between the WHO and Egypt (Advisory Opinion) (1980) ICJ Rep 73. URL: <https://www.icj-cij.org/case/65> (дата звернення: 10.11.2024).
7. Staubach P.G. The Rule of Unwritten International Law. Customary Law, General Principles and World Order. London: Routledge, 2018. 234 p.
8. Georges Pinson (France) v United Mexican States (1928) 5 RIAA 327, 422. https://legal.un.org/riaa/cases/vol_V/327-466.pdf (дата звернення: 10.11.2024).
9. Moreno-Lax V. Systematising Systemic Integration. *Journal of Interantional Criminal Justice*. 1914. No 12. P. 907–931.
10. De Wet E., Vidmar J. Conflicts between International Paradigms: Hierarchy versus Systemic Integration. *Global Conference*. 2013. No 2. P. 196–211.
11. Choi S.M., Gulati M. Customary International Law: How Do Courts Do it? *Custom's Future: International Law in a Changing World*. C. Bradley (ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 2016. P. 101–124.
12. Dinstein Y. The Interaction Between Customary International Law and Treaties. *Recueil des Cours de L'Academie de Droit International*. 2007. P. 322–885.
13. Jia B.B. The Relations Between Treaties and Custom. *Chinese Journal of International Law*. 2010. No 9. Vol. 1. P. 81–109.
14. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States), 1986 ICJ 14. URL: <https://www.icj-cij.org/case/70> (дата звернення: 08.11.2024).
15. Villiger M.E. Customary International Law and Treaties. A Manual on the Theory and Practice of the Interrelation of Soucres. Leiden: Brill, 1997. 245 p.

16. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Separate Opinion of Judge Guillaume. URL: <https://www.icj-cij.org/case/95> (дата звернення: 08.11.2024).

17. Kleinen T. Customary International Law and General Principles: Rethinking Their Relationship. *Reexamining Customary International Law*. T Kleinen (ed). Cambridge: Cambridge University Press, 2016. P. 133–148.

18. Dordeska M. General Principles of Law Recognized by Civilized Nations (1922-2018). The Evolution of the Third Source of International Law through the Jurisprudence of the Permanent Court of International Justice and the International Court of Justice. Leiden: Brill, 2020. 684 p.

19. Cheng B. General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 490 p.

20. The Case of S.S. Lotus (Judgment) (1927) PCIJ Series A No. 10. URL: https://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.09.07_lotus.htm (дата звернення: 12.11.2024).

21. Wofke K. Custom in Present International Law, 2nd Ed. Leiden: Martinus Nijhof, 1993. 208 p.

22. Wolfke K. Some persistent controversies concerning customary international law. *Netherlands International Law Review*. 1993. No 24. Vol. 1. P. 12–41.

23. Prosecutor v Nuon Chea and Khieu Samphan (Judgment of 7 August 2014) ECCC Trial Chamber, Case no. 002/19-09-2007/ECCC/TC. URL: https://www.unakrt-online.org/sites/default/files/E313_Trial%20Chamber%20Judgement%20Case%20002_01_ENG.pdf.

24. Prosecutor v Tadić (Appeal Judgment of 15 July 1999) ICTY Appeals Chamber, Case no. IT-94-1-A. URL: <https://www.icty.org/en/case/tadic> (дата звернення: 13.11.2024).

Анотація

Аракелян М. Р., Мایلунц А. Е. Роль договірних норм та норм-принципів у тлумаченні міжнародного звичаєвого права міжнародними судами. – Стаття.

В статті розглядається роль договірних норм та норм принципів в тлумаченні міжнародного звичаєвого права міжнародними судами. Розглядаються висновки Комісії міжнародного права ООН щодо ідентифікації міжнародного звичаєвого права та зазначається які договірні норми та норми-принципи застосовуються для їх тлумачення. Наголошується, що практика міжнародних судових та квазісудових органів надає багатий емпіричний матеріал щодо тлумачення ними міжнародних звичаїв в світлі договірних норм та норм-принципів. Розглядаються правові підстави такого тлумачення, що ґрунтуються на статті 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів. Зазначається, що цією статтею створюється ключове правило для тлумачення міжнародними судами звичаєвих норм.

Розглядаються методики систематичного тлумачення міжнародних звичаєвих норм міжнародними судами. На конкретних прикладах демонструється яким чином міжнародні суди тлумачать зміст міжнародних звичаєвих норм та окремих понять за допомогою договірних норм та норм-принципів. Досліджуються функції договірних норм при тлумаченні звичаєвих норм. Простежується взаємозв'язок між міжнародними звичаями та іншими джерелами міжнародного права при тлумаченні міжнародними судами міжнародних звичаєвих норм. Наголошується, що при тлумаченні норми міжнародних договорів не поглинають, а доповнюють норми міжнародних звичаїв, оскільки вони походять з різних джерел.

Простежується взаємозв'язок між звичаєвими нормами та нормами принципами при тлумаченні міжнародного права міжнародними судами. Відзначається, що аналіз норм-принципів міжнародного права часто проводиться через призму міжнародних звичаїв. Даний зв'язок впливає як з практики міжнародних судів, так і з доктринальних напрацювань, і подекуди між звичаєвими нормами та нормами-принципами важко провести розрізнення. Визначається, що загальні принципи права застосовуються в формуванні аргументів щодо того, що становить собою звичаєву норму. Робиться висновок про те, що для тлумачення норм міжнародного звичаєвого права і подолання прогалів в практиці міжнародних судів між ними може застосовуватися семантичне та інші техніки тлумачення міжнародного звичая.

Ключові слова: тлумачення міжнародного права, способи тлумачення, міжнародне звичаєве право, міжнародний звичай, міжнародні суди.

Summary

Arakelian M. R., Mailunts A. E. The legal basis of interpretation of customary international law by international courts. – Article.

The article examines the role of treaty norms and norms of principles in the interpretation of customary international law by international courts. The conclusions of the UN International Law Commission on

the identification of customary international law are considered and it is noted which treaty norms and norms-principles are used for their interpretation. It is emphasized that the practice of international judicial and quasi-judicial bodies provides rich empirical material on their interpretation of international customs in the light of treaty norms and norms-principles. The legal grounds for such interpretation, based on Article 31 of the Vienna Convention on the Law of Treaties, are considered. It is noted that this article creates a key rule for the interpretation of customary norms by international courts.

The methods of systematic interpretation of customary international norms by international courts are considered. Specific examples demonstrate how international courts interpret the content of customary international norms and individual concepts using treaty norms and norms-principles. The functions of treaty norms in the interpretation of customary norms are investigated. The relationship between international customs and other sources of international law is traced in the interpretation of international customary norms by international courts. It is emphasized that when interpreting the norms of international treaties, they do not absorb, but supplement the norms of international customs, since they come from different sources.

The relationship between customary norms and norms of principles is traced in the interpretation of international law by international courts. It is noted that the analysis of norms-principles of international law is often carried out through the prism of international customs. This relationship follows from both the practice of international courts and doctrinal developments, and in some places it is difficult to distinguish between customary norms and norms-principles. It is determined that general principles of law are used in the formation of arguments regarding what constitutes a customary norm. It is concluded that semantic and other techniques of interpretation of international custom can be used to interpret the norms of customary international law and bridge the gaps in the practice of international courts between them.

Key words: interpretation of international law, methods of interpretation, international customary law, international custom, international courts.